

ترجمه در روزگار ما

مارین لوده‌رر

مترجم

دکتر فاطمه مرزا ابراهیم تهرانی

با همکاری

زهرا موسی‌خانی

دبیر مجموعه

دکتر فرزانه فرحزاد

این کتاب ترجمه‌ای است از:

La traduction aujourd'hui

Marianne Lederer

Lederer, Marianne

لوده‌ره، مارین

سرشناسه:

عنوان و نام پدیدآور: ترجمه در روزگار / مارین لوده‌ره؛ ترجمه‌ی دکتر فاطمه

میرزا ابراهیم تهرانی

تهران: رقطره، ۱۳۹۶

مشخصات ناشر:

ص ۲۴۶

مشخصات ظاهری:

فروست: سلسله انتشارات «...» زبان‌شناسی - ۲۹. مطالعات

ترجمه - ۱۴

۹۷۸ - ۶۰۰ - ۱۱۹ - ۹۷۰ - ۷

شابک:

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا

یادداشت: عنوان اصلی: *La traduction aujourd'hui*

ترجمه

موضوع:

Translating and Interpreting

موضوع:

شناسه‌ی افزوده: میرزا ابراهیم تهرانی، فاطمه، ۱۳۳۷ - ، مترجم

شناسه‌ی افزوده: موسی‌خانی، زهرا، ۱۳۶۳ - ، مترجم

رده‌بندی کنگره: ۴۱۳۹۶ ت ۴ / ۳۰۶ P

رده‌بندی دیویی: ۴۱۸ / ۰۲

شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی: ۴۹۴۵۹۰۷

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۱۱۹ - ۹۷۰ - ۷ ISBN: 978-600-119-970-7

ترجمه در روزگار ما

مارین لوده‌رر

مترجم: دکتر فاطمه میرزا ابراهیم تهرانی*

دبیر مجموعه: دکتر فرزانه فرحزاد

صفحه‌آرا: ژیلای پی‌سخن

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۶

چاپ: دیجیتال نقش

یراژ: ۲۰۰ نسخه

قیمت: ۱۰۰ تومان

* دانشیار دانشگاه علامه طباطبائی

استفاده از این اثر، به هر شکلی

بدون اجازه ممنوع است.

خیابان دکتر فاطمی، خیابان شیخ‌لر (ششم)، کوچه‌ی بنفشه، پلاک ۸

تلفن: ۸۸ ۹۷ ۳۳ ۵۱-۳

دورنگار: ۸۸ ۹۶ ۸۹ ۹۶

کد پستی: ۱۴۱۵۶۷۳۳۱۳

www.nashreghatreh.com

info@nashreghatreh.com

nashr.ghatreh@yahoo.com

Printed in the Islamic Republic of Iran

فهرست

۱۳	معرفی مجموعه
۱۵	سبک و ترجمه
۱۷	پیش گفتار
۱۹	بخش اول جنبه بانی نظری ترجمه
۲۰	۱- ترجمه کردن از راه درک مطلب
۲۱	۱-۱ سه سطح ترجمه
۲۳	۲-۱ درک معنی
۲۵	۳-۱ گفتار و نوشتار
۲۸	۴-۱ ماهیت شفاهی شرح تفسیری ترجمه
۳۱	۵-۱ ترجمه‌ی شفاهی چیست؟
۳۱	۱-۵-۱ لفظزدایی
۳۳	۲-۵-۱ معنا
۳۵	۳-۵-۱ دریافت آتی معنی
۳۷	۴-۵-۱ واحدهای معنا
۳۹	۶-۱ صورت نوشتاری
۴۳	۷-۱ درک
۴۴	۱-۷-۱ درک مؤلفه‌های زبانی
۴۵	۲-۷-۱ درک معناهای ضمنی
۴۷	۳-۷-۱ مکمل‌های شناختی
۴۹	مکمل‌های شناختی و عاطفی
۵۰	دانش شناختی

۵۱	دانش فرازبانی
۵۴	بافت شناختی
۵۵	۱-۸ بیان
۵۶	۱-۸-۱ لفظزایی مجدد
۵۸	۱-۸-۲ مرحله‌ی درست‌سنجی
۶۰	۱-۸-۳ برابری محتوا و تعادل صورت‌های زبانی
۶۳	۲. تعادل و تناظر
۶۴	۲-۱ تعادل و تناظر
۶۴	۲-۱-۱ تعادل چیست؟
۶۵	۲-۱-۲ تناظر چیست؟
۶۷	۲-۲ ترجمه از راه تعادل
۶۷	۲-۲-۲ تعادل شفاهی
۶۹	۲-۲-۲ تعادل غطفی
۷۲	۲-۲-۳ ماهیت کلام تعادل
۷۵	۲-۲-۴ صراحت زبانی یا صریح‌ریافت
۸۲	۲-۲-۵ جوهری زبان و خلق تعادل
۸۴	۲-۲-۶ چگونه معادل را ارزیابی کنیم؟
۸۸	۲-۳ ترجمه با استفاده از تناظر
۸۹	۲-۳-۱ انتخاب سنجیده‌ی واژگان
۸۹	۲-۳-۲ شمارش
۹۱	۲-۳-۳ اصطلاحات فنی
۹۲	۲-۳-۴ چندمعنایی و واقعیت‌بخشی
۹۵	۲-۳-۵ گونه‌های مختلف ترجمه با استفاده از تناظر
۹۷	واژگان غیرقابل انتقال یا ترجمه‌ناپذیر
۱۰۱	خلاف واژگانی، سود و زیان
۱۰۵	تناظرهای کمی و دوگانگی صورت

۱۰۶	بیگانگی زبان خارجی
۱۰۹	۲-۴ وفاداری و آزادی
۱۱۳	۳- زبان و ترجمه
۱۱۳	۳-۱ زبان‌شناسی و ترجمه
۱۱۴	۳-۱-۱ زبان‌شناسی ساختارگرا
۱۱۷	۳-۱-۲ زبان‌شناسی زایشی
۱۱۹	۳-۱-۳ ارتباط و رویکرد تعامل‌گرا
۱۲۱	۲-۲ چند تعریف از زبان، گفتار و متن
۱۲۲	زبان
۱۲۲	گفتار
۱۲۳	متن
۱۲۵	۳-۳ نشانه‌ها، کلام و فرضیه‌های معنا
۱۲۸	۳-۴ تفسیر
۱۳۰	۳-۵ دو نوع از تفسیر
۱۳۱	۳-۵-۱ تفسیر در نگاه اول
۱۳۲	۳-۵-۲ تفسیر روشن
۱۳۹	بخش دوم: عمل ترجمه
۱۳۹	۱- مشکلات کاربردی ترجمه
۱۴۱	۱-۱ مشکلات عمل ترجمه
۱۴۱	۱-۱-۱ فقدان لفظ‌زدایی
۱۴۲	رمزگردانی واژه‌ها
۱۴۴	رمزگردانی جمله‌ها
۱۴۶	۱-۱-۲ لفظ‌زدایی، نیازمند روش
۱۴۷	۱-۱-۳ واحد ترجمه
۱۴۹	۱-۱-۴ وفاداری
۱۵۵	۱-۱-۵ انتقال فرهنگ

- شیوه‌های انتقال واقعیت‌های بیگانه ۱۵۷
- نداشتن شناخت فرهنگی ۱۶۱
- ۲- ترجمه و آموزش زبان ۱۶۴
- ۱-۲ گرایش طبیعی زبان‌آموزان ۱۶۵
- ۲-۲ مطالعات تطبیقی و آموزش ترجمه ۱۶۷
- ۳-۲ جایگاه ناخوشایند ترجمه ۱۶۸
- ۴-۲ ترجمه از زبان مادری و به زبان مادری ۱۷۱
- ۱-۴-۲ ترجمه از زبان مادری ۱۷۱
- ۲-۴-۲ ترجمه به زبان مادری ۱۷۳
- ۱-۲ بهبود مهارت‌های زبانی مترجم تازه‌کار ۱۷۵
- ۱-۵ دوری ارتقای مهارت‌های زبانی ۱۷۶
- ۲-۵-۲ ارتقای مهارت‌های زبانی به صورت خودآموز ۱۷۷
- ۶-۲ آموزش ترجمه ۱۷۹
- ۳- ترجمه به زبان خارج ۱۸۳
- ۱-۳ به چه زبانی باید ترجمه کرد؟ ۱۸۳
- ترجمه به زبان‌های کم‌تر شناخته‌شده ۱۸۶
- ۲-۳ محدودیت‌های ترجمه به زبان خارج ۱۸۸
- ۳-۳ پذیرش در ترجمه ۱۹۱
- ۱-۳-۳ رابطه‌ی تکمیلی میان خواننده‌ی محصو ترجمه به زبان خارجی ۱۹۱
- ۲-۳-۳ ترجمه به زبان خارجی و تطابق فرهنگی با خواننده ۱۹۷
- ۳-۳-۳ ترجمه به زبان خارجی برای مخاطب عام ۱۹۹
- لذت خواندن ۲۰۰
- متن‌های مبتنی بر نظر شخصی ۲۰۶
- ۴- ترجمه‌ی ماشینی در برابر ترجمه‌ی انسانی ۲۰۹
- ۱-۴ تاریخچه‌ی ترجمه‌ی ماشینی ۲۱۰

۲۱۲	۲-۴ ترجمه‌ی ماشینی در دوره‌ی کنونی
۲۱۳	۱-۲-۴ ترجمه‌ی کاملاً ماشینی
۲۱۴	۲-۲-۴ مداخله‌ی انسان
۲۱۴	آماده‌سازی متن یا «پیش‌ویرایش»
۲۱۵	بازبینی یا ویرایش پس از ترجمه
۲۱۶	تعامل انسان - ماشین
۲۱۷	۳-۴ رایانه چگونه زبان را می‌فهمد
۲۱۸	۱-۳-۱ داده‌های واژگانی
۲۱۹	۲-۳-۴ قاعده‌های تبدیل
۲۲۰	۳-۱-۴ پردازش دستوری
۲۲۱	۱-۴-۱ پایسی انسان و رایانه
۲۲۱	۱-۴-۴ تاوت‌ها
۲۲۲	ابهام‌های واژگانی
۲۲۲	ابهام‌های واژگانی مرتبط با ف
۲۲۳	ابهام‌های مربوط به هم‌نویسه‌ها
۲۲۴	لفظ‌زدایی، پدیده‌ای مختص به انسان
۲۲۵	درک فوری معنا توسط انسان
۲۲۶	۲-۴-۴ شباهت‌ها
۲۲۷	رمزگردانی، پدیده‌ی مشترک میان انسان و رایانه
۲۲۸	ابهام‌های «انتقال»
۲۲۹	۳-۴-۴ بافت و دانش شناختی
۲۳۰	۵-۴ نزدیک شدن رایانه به انسان
۲۳۱	۱-۵-۴ پایه‌های دانش
۲۳۲	۲-۵-۴ شبکه‌های عصبی
۲۳۶	۶-۴ ترجمه‌ی انسانی به کمک رایانه
۲۴۳	کلام آخر

سخن مترجم

در دهه‌ی شصت میلادی در فرانسه، پژوهش درباره‌ی ترجمه، پیش از آن‌که با عنوان «مطالعات ترجمه» شناخته شود، به کوشش برخی از مترجمان غیر ادبی فعال در حیطه‌ی ترجمه‌ی شفاهی آغاز شد. در اواخر دهه‌ی پنجاه (۱۹۵۷)، موریس تراویس، مدیر مدرسه‌ی عالی ترجمه در پاریس، تغییراتی اساسی در برنامه‌ی درسی تربیت مترجم ایجاد کرد و آموزش فن‌ها و روش‌های ترجمه را محور اصلی برنامه‌های درسی خود قرار داد؛ در راستای همین دگرگونی‌ها، بررسی شیوه‌ی کاربردی مترجمان هم‌زمان نیز در دستور کار پژوهشگران قرار گرفت. مارسل بولارد، با همکاری دانیس سلسکوویچ، در این راه تلاش‌های بسیاری کردند، و برای نخستین بار، ترجمه را فرآیندی ذهنی معرفی کردند که برای مراحل مختلف، به‌ویژه «لفظ‌زدایی»، است. این پژوهش‌ها زمینه‌ی شکل‌گیری نظریه‌ی تفسیری یا نظریه‌ی معنا شد. از دهه‌ی هفتاد به بعد، دانشجویان مدرسه‌ی عالی ترجمه‌ی پاریس بر اساس این نظریه آموزش دیدند که به نوعی نقطه‌ی عطفی در حوزه‌ی آموزش ترجمه قلمداد می‌شود. از این رو، با این‌که کتاب پیش رو سال‌ها پیش به رشته‌ی تحریر درآمده است، به باور

مترجم، از اهمیت بسیار بالایی برای دانشجویان ترجمه، در شناخت خط سیر روش‌ها و نظریه‌های کنونی، برخوردار است.

ترجمه و مسائل آن به اندازه‌ای گسترده است که به رشته‌ای مجزا برای پژوهش بدل شده است. حال، زمانی که به ترجمه‌ی متنی می‌رسیم که خود به بحث درباره‌ی روش ترجمه و چرایی روش پیشنهادی خود می‌پردازد دشواری کار دوچندان می‌شود. اگر مترجم چنین متنی دست به ترجمه‌ای برند که خلاف خط‌مشی‌های پیشنهادی است، در واقع از عمل به آنچه می‌گویند باز می‌زنند. پس، من تلاش کردم تا روشی را که در این کتاب شرح داده شده است به کار گیرم - یعنی پرداختن به معنا و پرهیز از ترجمه‌ی تحت‌اللفظی.

امید دارم که این کتاب برای دانشجویان رشته‌ی مطالعات ترجمه و مترجمان سودمند باشد و به پیشرفت آموزش ترجمه در دانشگاه‌ها و کانون‌های تربیت مترجم یاری رساند.

هرگونه نقد و اظهار نظر را بنموده از سوی خوانندگان، مورد اقبال و امتنان مترجم قرار خواهد گرفت.

ماطمه میرزا ابراهیم تهرانی

دانشگاه علامه طباطبائی

تهران - مهرماه ۱۳۹۶

پیش‌گفتار

هرچه بیش‌تر ترجمه می‌کنیم بیش‌تر هم درباره‌ی آن می‌نویسیم. روزی نیست که آثار جدیدی منتشر شود. بنابراین، این کتاب نیز در شمار آثار بسیار دیگر قرار می‌گیرد، اما در ترجمه، آموزش و تحقیق مرا به نوشتن کتابی درباره‌ی ترجمه با ویژگی‌های خاص، بدون در نظر گرفتن زوج زبانی و نویسنده، سوق داد. این اثر نشان می‌دهد که کار مترجم خوب بدون توجه به نوع زبان و نوع متن اساساً یکی است. یافتن مهم و بیان آن در همه‌ی ترجمه‌ها یکسان است.

اگر در این کتاب زبان آلمانی و انگلیسی را در کنار زبان فرانسه آورده‌ام به این دلیل است که هر توضیحی نیازمند مثال است. هارت کافی در زبان‌های آلمانی و انگلیسی دارم. اگر نام استاین‌بک^۱ در کنار آرت بوخ‌والد^۲ و بخشی از گزارش فنی آمده است به این دلیل است که نمی‌توانیم درباره‌ی متن صحبت کنیم بی‌آن‌که واقعیت در زمان و مکان خود با قلم نویسنده به رشته‌ی تحریر درآید.

1. Steinbeck

2. Art Buchwald

این اثر مبتنی بر این تفکر است که همه چیز تفسیر است و ترجمه از این امر مستثنا نیست. در اغلب موارد، ما درگیر برگردان زبان‌ها — یعنی انتقال واژگان و جمله‌ها از یک زبان به زبان دیگر — هستیم؛ درحالی‌که ترجمه‌ی موفق نیازمند تفسیر متن و دانش فرازبانی است.

در این کتاب، متن‌های قدیمی را در تحلیل‌ها مدنظر قرار نداده‌ام، زیرا گذر زمان متن را، از سویی، به بُعد زبانی محدود می‌کند و، از سوی دیگر، متن با تغییر زبان متحول می‌شود؛ بنابراین، نمی‌توان به سهولت به وجه فرازبانی دست یافت. برای آن‌که بتوانیم به ترجمه از منظر کار مترجم بپردازیم، باید از جوانب جالب دیگری نیز چشم‌پوشی کنیم. من منحصرأ به بررسی آثار متن می‌پردازم، زیرا اصل تفسیر انواع متن — از شعر تا فنی‌ترین متنها — را دربرمی‌گیرد. هم‌چنین، ترجمه‌های ناموفق به دلیل عدم تسلط مترجم به زبان را از کنار می‌گذاریم، زیرا تصحیح خطاها نظریه‌پردازی محسوب نمی‌شود.

امیدوارم نظریه‌هایی که در این کتاب آمده تنها محدود به سطح نظری نشود و بتواند بر روش آموزش ترجمه و در نتیجه کاربرد آن تأثیر گذارد. در دانشگاه سوربن به شمار اساتید زبان فرانسه که به ترجمه علاقه‌مندند افزوده می‌شود. آن‌ها اولین افرادی هستند که به من سواها گفت که آیا تجربه‌ی آن‌ها با ما مشترک است یا خیر.

نظریه‌ای که در این کتاب مطرح می‌شود موضوعی آرد آوری، نیز بوده و برخی از آن‌ها با مشارکت سلسکوویچ در مقاله‌هایی در مجله دیگری کشورها به چاپ رسیده است. برای اولین بار این نظریه با دناهای کلی و نظام‌مند برای ترجمه مکتوب به کار برده شده است.